

VÄRDEBESKRIVNING**Område av riksintresse för naturvård i Gotlands län****Datum:** 2023-11-29**Områdesnummer:** NRO 09 022**Områdesnamn:** Sydvästra Ireviken-Galgberget**Kommun:** Gotlands kommun**Kartblad:** 7J SV och NV, 6I NO, Mittpunkt: 7J 0a 44**Area:** 2 414 ha land**Naturgeografisk region:** 14 c Gotland**Kust/havsregion:****Agrara kulturlandskapsregioner:** 4 Gotland**Landskapsform:** Slätt med lägre relativ höjd än 20 m. Klintkust med branta stup som överstiger 20 meters relativ höjd.**Riksvärde:** Tydlig lagerföljd i berggrunden, klintkust, raukar, klapperfält, strandvallar

Myrkomplex, våtmarkskomplex, kärrkomplex (soligent kärr, topogent kärr, tidvis översvämmad mark), Skog

Flora och Fauna

Tydlig lagerföljd i berggrunden, klintkust, raukar, klapperfält strandvallar	Referenslokaler för stratigrafi	Flora
Myrkomplex	Solgent kärr	Flora
Våtmarkskomplex	Topgent kärr samt tidvis översvämmad mark	Flora
Kärrkomplex	Topgent kärr	Flora
Skog	Gammal kalkbarrskog med lång kontinuitet och höga naturvärden	Flora och fauna

Ovanstående tabell sammanfattar områdets riksvärden med tillhörande stödkriterier

Värdebeskrivning: Området har en utpräglad klintkust främst i norr, där södra Ireviken och Lickershamn utgör unika bildningar i Gotlands kustnatur. Klintarna har stort värde vid berggrundsstratigrafiska (berggrundens lagerföljder) och paleontologiska studier. Området har stor variation och är av stort intresse ur geologisk synpunkt. I området från Nyhamn till Lundsklint i Lummelunda finns

Gotlands allra äldsta berggrund ovan vattenytan och tillhör de internationellt viktigaste referenslokalerna för stratigrafi (lagerföljder i berggrunden) på Gotland. Irevikens sydsida från Tretrivsklint till Snipklint utgör också en viktig referenslokal för berggrundsstratigrafi (studier av den gotländska berggrunden). Skogliga värden är kopplade till värdeetrakter för kalbarrskog och förekommer från Nyhamn till Lickershamn – värdeetrakterna för kalkbarrskog ligger i mosaik med värdefulla våtmarker med skyddsvärd rovfågelfauna. Skogen vid Snipan är också värdeetrakt för kalkbarrskog.

Här finns också stora mängder rasmassor och mycket väl utbildade klapperfält. En längre kuststräcka utgör ett av Gotlands ståtligaste strandvallslandskap. Hela kust- och klintsträckan med tillhörande grusvallar från Ireviken i norr till Rönnklint längre söderut har välutvecklade strandvallar av hög kvalitet. Denna sträcka utgör ett av länets rikaste strandvallskomplex. Flera strandvallar med högt geologiskt värde finns också i omgivningarna kring Lummelunda och Brucebo.

Området har ett av Gotlands mest välutvecklade vät- och sankområden. Många av våtmarkerna håller den högsta klassen, klass 1, i våtmarksinventeringen och flera ingår även i myrskyddsplanen. De rikaste våtmarkskomplexen ligger norr om Lummelunda i Björkume naturreservat och sträcker sig snett nordost upp mot Lickershamn. Grausne källmyr, Raudklintsvät, Balsklintsmyr och våtmarksstråken vid Vale tillhör dessa komplex.

Riksintresset utgör viktiga häckplatser för vilda fåglar. Havsörn och kungsörn m.fl. Rödlistade fåglar som häckar/reproducerar sig i området är: stare, gravand, spillkråka, fiskmås, ejder, strandskata, tofsvipa, drillsnäppa, hussvala, ärtsångare, björktrast och grönfink.

Hela området utgör också riksintresse för friluftsliv där den långa vandringsleden, Klintkustleden, går längsmed kusten i hela området.

Huvudkriterier: A, C, D, E

- A. **Representativa landskapstyper och naturtyper** - En särpräglad klintkust där områdets geologiska värden är av stort intresse. Klinterna uppvisar väl synliga lager i berggrunden, vilka är ytterst speciella vid undersökningar av lager i berggrunden och förhistoriskt liv. Här finns flertalet högt skyddsvärda källmyrar. Mycket värdefulla vattenrännor och sipperytor i mägerstensbranter, finns också, och är viktiga ur vetenskaplig synpunkt.
- B. **Väsentligen opåverkade naturområden** - Inte applicerbart när det gäller Gotland eftersom det syftar på exempelvis orörda älvar och fjällområden.
- C. **Områden med sällsynta naturtyper, hotade eller sårbara biotoper och arter** - Flera av områdets våtmarker erhåller den högsta klassen för höga naturvärden och anses mycket skyddsvärda. Våtmarkerna hyser flera sällsynta växtarter. I området finns ett fåtal förekomster av vimpelmossa och trumpetdvärgmossa, arter med ytterst få växtplatser i världen.

- D. **Områden med mycket rik flora och fauna** - Området hyser flera miljöer med mycket rik flora. Rovfågelförekomst.
- E. **Områden med geovetenskapliga särdrag av särskilt bevarandevärde** - Området omfattar en av Gotlands mäktigaste kustklint, i vilken Gotlands största rauk, Jungfrun, ingår. Här finns också stora mängder rasmassor och mycket väl utbildade klapperfält. En längre kuststräcka utgör ett av Gotlands ståtligaste strandvallslandskap. Områdets värden är stort för förståelsen av berggrundens och landskapets uppbyggnad. Det är ett mycket populärt strövområde.

Stödkriterier:

- A. Mångformighet, representativitet, vetenskapligt nyckelområde och storlek. Även kontinuitet i utveckling av landskapet och för naturtyperna typiska naturliga processer
- B. Inte applicerbart när det gäller Gotland eftersom det syftar på exempelvis orörda älvar och fjällområden.
- C. Naturlighet, påverkansgrad, funktion, konnektivitet, mångformighet och kontinuitet.
- D. Funktion och konnektivitet för flora och fauna samt vetenskapligt nyckelområde.
- E. Mångformighet och raritet

Förutsättningar för bevarande: Nybyggnation bör ske ytterst restriktivt för att områdets unika naturvärden inte ska påverkas negativt. Bebyggelse bör i första hand tillkomma i anslutning till befintlig bebyggelse där naturen redan är påverkad. Bebyggelse bör anpassas till områdets karaktär.

Dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt påverkar våtmarkernas hydrologi negativt och bör i största utsträckning undvikas för att bevara de unika våtmarkerna och dess värden intakta. Översilningsytorna där sällsynta mossor växer kräver ostörd hydrologi för att arterna ska överleva. Avverkning av skogar på fastmarksholmar och i kantzoner förändrar de ekologiska förhållandena och skadar naturvärdena. Vattenmiljöer påverkas även negativt av störningar utanför det område som avsatts för riksintresse. Vid byggnation i närheten av vattenmiljöer är det av största vikt att angränsande område undersöks så att det inte påverkar den naturliga hydrologin inom riksintresset. Sådana skador kan vara avvattning, dikning/dränering, dämning, utsläpp av skadliga ämnen mm.

Områdets värden kan påverkas negativt av: minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift, skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, nybyggnation, markavvattning, täktverksamhet, ovarsam körning, luftledningar (undantaget skötsel av befintliga luftledningar) samt vägdragningar.

I skogsområdet i norra delen av riksintresset finns boplatser för skyddade rovfåglar. Större delen av hela kuststräckan med stränder och klippor utgör födosöksområde för flertalet rovfåglar. Störningskänsligheten är som störst i skogsdungar.

Strandvallarna inom riksintresset har ett ytterst högt värde och måste bevaras i befintligt skick. Strandvallarna påverkas negativt av övergödning genom utsläpp mm. Exploatering, slitage och störning genom körning med fordon på vallarna, är förödande och går inte att återställa till naturligt/ursprungligt skick.

Bekämpning av invasiva främmande arter bör utföras där de riskerar att påverka naturvärdena negativt.

Säkerställande: Inom området ligger naturreservaten Jungfrun (1930, utvidgat 2010), Brucebo (1970), Grausne källmyr (1978), Lummelundagrottan (1989), Gotlandskusten (1993), Bergbetningen (1995), Björkume (1995), Galgberget (1998) Själsöån (2008) samt Törrvesklint (2008),

Det finns tre biotopskydd i området, varav det största (ca 20 ha) ligger sydväst om Snipan i norra delen av riksintresset.

Natura 2000-områdena Grausne källmyr SE0340083, Jungfrun SE0340209, Törrvesklint SE0340208, Björkume SE0340076, Brucebo SE0340064 och Bergbetningen SE0340126 Grausne källmyr, Jungfrun, Törrvesklint, Björkume, Brucebo och Bergbetningen ligger inom riksintresset.

Områdets huvuddrag:

Irevik-Själsö

Kuststräckan får sin karaktär av den mäktiga kustklinten, som når en höjd av upp till 40 meter. Klintnäsor framträder vid Snipa, Storbrut, Jungfruklint, Stuklint, Balsklint, Raudklint, Rönnklint, Lunds klint och Lusklint. Naturreservatet Jungfrun har länets största rauk. Den mäter 11,5 meter över markytan uppe på platån och 26 meter över havet, vilket är 1 meter under Littorinahavets högsta gräns i trakten. Rauken Jungfrun består huvudsakligen av revkalk. Klapperfält med väl utbildade strandvallar finns nedanför klinten norr om Garde, längs kusten vid Lickershamnsviken och Irevik. Längs kusten i Björkume naturreservat vid Allstädar finns ett av länets vackraste och mest utmärkande strandvallskomplex. I klintsluttningarna tränger på många ställen grundvatten fram i form av källor, flera med kalktuffbildning (utfällning av kalk som blir mjuk kalksten). I reservatet Jungfrun växer de extremt sällsynta vimpelmossan, tillsammans med forsmossa och bäcklansmossa i översilningsytorna. Väster om Lundbjärs finns stenströmmar i klinten som är täckt av vittringsjord. Sydväst om Irevik breder ett extremt hållmarksområde av karst-karaktär ut sig. Här är strukturmark vanlig. Innanför Stenkyrkehuk finns ett omfattande våtmarkskomplex med dominans av våtar.

Vegetationen kännetecknas i stort av olika typer av talldominerad kalkbarrskog med rikligt inslag av våtmarker. Bland tallskogarna finns goda exempel på grusdominerade typer. Här finns också mjölondominerade tallsogar med stort inslag av strandväxten klöverärt. Tallskogarna innehåller på många ställen floristiska celebriteter. Så växer t.ex. den stora skogsliljan vid Stenkyrkehuk och norr om Lummelundsbruk, och vid Stenkyrkehuk förekommer även alpnycclar och knärot.

Törrvesklint är ett reservat och Natura 2000-område som ligger vid Raudklint norr om Stenkyrkehuk. Klintens höjd varierar mellan 20 och 30 meter och är som högst vid Törrvesklint, som har en utstickande klintnäsa som bjuder på storslagen utsikt. Skogen består av gammal kalkbarrskog dominerad av tall, där många är 150–200 år gamla. Sydväst om Raudklint är marken öppen p g a ett utflöde av kalkrikt grundvatten som silar nerför sluttningen och är nästan 100 meter brett. Under vår och höst bildas här bäckar och små vattenfall. I den nedre delen har det bildats ett källkärr där bland annat luktsporre och kärrlilja växer. I dessa översilningsytor växer också sällsynta mossor som forsmossa, vimpelmossa och trumpetdvärgmossa som är beroende av ostörd hydrologi.

Den kalkbarrskog som ligger norr om Nyhamn till Lickershamn har höga skogliga värden. Skogen är gammal och består till största delen av tall med inslag av gran.

Våtmarkerna har oftast källkärrkaraktär och arter som brun ögontröst bör framhållas som särskilt intressanta. På hållmarkerna sydväst om Ire växer bl.a. stenmalört, liten sandlilja och rikligt med orkidéer, bl.a. salepsrot. Vid Lummelundaåns utlopp växer den sällsynta luddvedeln. I flera åar finns en sällsynt hybrid mellan källfräne och bäckfräne som kallas vinterfräne.

Fågellivet längs klintkanten och på myrar och hållmarker i dess närhet har vildmarkskaraktär och här förekommer bl.a. korp, trana, havsörn och kungsörn. Längs områdets åar kan man få se kungsfiskare och vintertid strömstare. Där är även småfågelfaunan rik. I anslutning till myrar förekommer inom området blodigel och gotlandssnok. I Lummelundaån nedanför grottan finns bestånd av havsöring.

Naturreseptatet Lummelundagrottan

Grottan är en så kallad karstgrotta som har bildats genom att vatten trängt ned i berggrunden via smala sprickor. Där yt- och grundvatten mötts har vattnet börjat lösa upp kalken, som på sikt gjort allt längre och bredare underjordiska gångar. Lummelundagrottan är en av Sveriges längsta grottor med de hittills utforskade delarna nära 4,5 km och har därmed ett högt geologiskt värde ur ett nationellt perspektiv. Stora delar av grottan anses dock ännu vara oupptäckta. Grottan är känslig för påverkan, vilket gör att delar (ex. droppstenar) inne i grottan inte får vidröras för att inte störa de naturliga systemen.

Naturreseptatet Brucebo

Området uppvisar flertalet av de gotländska naturtyperna. I den markanta klinten har grottor utsvarvats. Strax nedanför klinten framrinner källor på ett flertal ställen och i anslutning till dessa finns väl utvecklad översilningsmark.

Vegetationen utgörs på fastmarken till stor del av tallskog med arter som mjölon, blåsippa, svartoxbär, tibast m.m. i fältskiktet. Vid källorna har källkärrvegetation utbildats med förekomst av hybriderna mellan källfräne och bäckfräne som kallas vinterfräne, ängsnycklar, sumpnycklar, flugblomster, kärrkniprot m.fl.

Fågellivet är rikt i kustområdet vid Skansudd och tillträdesförbud råder under häckningssäsongen. Lokalen utgör ett välbesökt exkursions- och utflyktsmål inom cykelavstånd från Visby. En naturstig finns anlagd inom reservatet.

Kohlens kvarn-Åhsbergiska hagen

Hög klintkust där klinten ofta har avsatser med hyllor i olika nivåer. Långa band av strandvallar finns bl.a. södra Kohlens kvarn och SSV Snäckgårdsbaden. Strax söder om vändplatsen vid Snäckgårdsbaden har ett stort berggrundsparti rasat ut från klinten. Bäckraviner och källor finns bl.a. vid Kohlens kvarn. I området växer floristiskt intressanta arter som vitoxel, gotlandshaverrot och rönnoxel. Murgrönarik kalktallskog utbreder sig på flera ställen. Flundreviken utgör en riksintressant övervintringsplats för beckasiner, vattenrall, alförrädare m.m. I de små källkärren i Åhsbergiska hagen växer orkidéer, axag, kärrlilja, fjälltätört m.fl. källkärrearter samt småvänderot.

Området utgör ett mycket flitigt utnyttjat rekreativt område nära Visby.

Naturreseptatet Bergbetningen

Områdets klintkant är av högt geologiskt värde som sträcker sig 35 m över havet och bjuder på en storslagen utsikt, vilket gör den till ett populärt utflyktsmål. Nedanför klintkanten bildas rasmassor i olika grovlek av lossvittrat material. Bortanför rasbranten är stenarna mer rundslipade och av klapperstenskaraktär. På många ställen uppe på klinten går berget i dagen och täcks bara delvis av ett tunt jordtäckte. På klinten växer martallar och oxel. Här finns också buskar som en, slån, nypon och vejksel. Småfåglar såsom koltrast, lövsångare, svarthätta och ärtsångare häckar i den nedre delen av reservatet.

Naturreseptatet Själsöån

Själsöån är ett värdefullt vatten för havsöring, då den vandrar upp här under senhösten för att leka. För att havsöringen ska trivas har det vid ett flertal tillfällen bedrivits fiskevårdande insatser liksom forskning i ån för artens överlevnad. I Själsöån leker även flodnejonöga. Det naturliga vandringshindret som utgörs av en 10 m hög klintkant ger en god strömhastighet på vattnet, vilket är gynnsamt för de arter som lever här. Ån skär på vissa ställen ner i terrängen likt en mindre kanjon. Vegetationen runtomkring utgörs av tall, gran och olika lövträd med buskinslag. Ån är ett prioriterat skyddsobjekt med intressant geomorfologi med sin forskaraktär och vattenfall. Ån är ett biotopvårdat vattendrag.

Naturreseptatet Galgberget

Området utgörs av en kalkstensplatå som mäter som högst 44 meter över havet, som sedan sjunker successivt mot norr och där klinten delas i övre och nedre. Uppe på klinten dominerar hållmarker och berg går i dagen som på sina ställen är delvis täckt av tunna jordlager. Nedanför klintkanten finns rasbranter i varierande bredd och här dominerar lövträden. Reservatet har många olika oxelarter.

Anmärkning: Klass 1-område i Länsstyrelsens sammanställning över områden med värdefull natur (Länsstyrelsen, 1983).

Området berör riksintresse för friluftsliv; nr FI 04 Gotlandskusten samt riksintresse för kulturmiljövård; ID-nr. I20 Visby, ID-nr. I19 Muramaris-Brucebo samt ID-nr. I50 Lickershamn.

Det är generellt strandskydd 100 m på land och i vattnet, längs hela kusten inom riksintresset.

Ett flertal av områdets våtmarker har den högsta klassen, klass 1 (mycket högt värde), i Naturvårdsverkets våtmarksinventering (årtal 1992–1997). Detta rör främst områden söder om Lickershamn och Björkume naturreservat.

Området från Stuklint och ner till Hajmhagen utgörs av värdetrakt för kalkbarrskog. Ytan från Galgberget till Gustavsvik är värdetrakt för ädellövskog.

Ett stort område från Burge till Stuklint och sydost om dessa är värdetrakter för våtmarker.

Inom riksintresset förekommer ett mindre antal ytor som är värdetrakter för alvarmarker.

Inom området häckar både havsörn och kungsörn.

VMI-ID: 7J2C01 (Msp) 7J2B02, 7J2B07, 7J2B08Ev övriga
upplysningar/anmärkningar

Referenser:

- ArtDatabanken. 2023. Utsökning av artförekomster i Artportalen.
- Länsstyrelsen i Gotlands län. 1983. Områden med värdefull natur i Gotlands län – Objektbeskrivningar.
- Länsstyrelsen i Gotlands län. 1992–1997. Inventering av Gotlands våtmarker.
- Länsstyrelsen i Gotlands län. 2014. Särskilt värdefulla gotländska vattendragmiljöer.
- Länsstyrelsen i Gotlands län. Värdetrakter: våtmarker (2018), kalkbarrskog (2020), alvar (2018–2023).
- Länsstyrelsen i Gotlands län. 2019. Fiske på Gotland.pdf (lansstyrelsen.se).
- Naturvårdsverket. 2022. Metodvägledning för omprövning av vissa riksintressen för naturvård – Regeringsuppdrag 2022–2023.
- Region Gotland. 2022. Galgberget naturreservat. Galgberget - Region Gotland
- Skogsstyrelsen. 2023. Kartmaterial för biotopskydd.
- Sveriges geologiska undersökning, SGU. 2023. Kartmaterial.